

Gál Sándor

Feljegyzések elmenőben

(Napló – 2010)

Április 12. hétfő. Délelőtt, bár hűvös volt, kiköltöztem a verandára, és nekiláttam a pozsonyi évek leírásához. Ha sikerül befejeznem, ez lesz – ez lehet – Az Egy és az Egész záró része. Azonban már az írás elején felmerült egy sor „mellékes”, ami ebbéli mivoltában is megérne néhány ívnyi összefoglalót. Történetesen a hagyományos gazdálkodás fölszámolásának elvi-tárgyi veszteségei, a szövetkezetek létrehozása, a „nagyüzemi gazdaságok” – részben – kierőszakolt létrehozása, az önellátásra berendezkedett falusi közösségek szétbomlása és sok egyéb, ezekkel összefüggő negatív és pozitív esemény, amelynek tanúja vagy – újságíróként – krónikása (is) voltam, lehettem.

Egyelőre azonban ez egy esetleges további – távolabbi – föladataként jelenik meg. Most a pozsonyi évek rögzítése a hétköznapi föladat. Az az építkezés, amely ott és akkor kezdődött, s ami akkor ér véget, ha bedugnak a föld alá.

Április 17. szombat. A hét elején leütött a betegség – megfáztam, s ágyba kényyszerültem, még most sem vagyok rendben. Így az elkezdett pozsonyi évek leírása elakadt. A tétlenség persze csak a fizikai valóságot jelenti, mert közben mindenfélét át- vagy újragondoltam tennivalóim körül. Ha befejeztem a pozsonyi záró részét a *Mintha mindig alkonyat lennének*, valamikor úgy az ősz elején – mostani lehetőségeimet tudva – azt hiszem, nekifoghatok a hagyományos paraszti társadalom és gazdálkodás lényegének összefoglalásához. Hogy ez a teljesen zárt gazdasági és kulturális struktúra, amely képes volt a közösség minden szükségletének a kielégítésére, miként hullott szét – miként bomlasztották szét – néhány évtized alatt. Hagyománya, írott és íratlan törvényei, gazdálkodása, szokásai, az eszközök, a flóra és a fauna összhangja, ember és természet élő kapcsolata, ege, földje, virágai, nyelve, dalai stb. milyen óriási értéket hozott létre, s hogy ez az érték miként vált semmivé... És hogy ez az e g é s z ma milyen **iszonyúan hiányzik!** De mielőtt ehhez hozzálatok, föl kell építeni az egésznek a tartópilléreit. (A parasztság átcsúsztatása a „munkásság” kategóriájába, ami által a „döntéshozó” minőségileg alacsonyabb társadalmi helyzetbe került.)

*

Az előző számunkban közölt írás folytatása.

A jövő hónapban lesz Fábry Zoltán halálának negyvenedik évfordulója. Nemrégiben a Csemadok OV-a az örökséget hivatalosan is átruházta a Járási Választmányra, s arra kértek, hogy készítsek egy javaslattervezetet a Fábry-hagyaték megóvására, illetve hasznosítására. Az alábbi tíz pontot terjesztettem az elnökség elé:

1. Elkészíteni a teljes leltárt.
2. Befejezni a könyvtár katalógizálását – számítógépen is.
3. Biztosítani a Fábry-ház teljes és folyamatos rezsiköltségét.
4. Felújítani és temperálni a házat.
5. Létrehozni egy bizottságot az előbbieik általános és szakmai felügyeletére, megvalósítására, a mindenkori titkár vagy elnök irányításával.
6. Fábry munkásságáról internetes honlapot készíteni.
7. Biztosítani a Fábry-kutatásokat Stószon, együtt a csehszlovákiai, illetve a szlovákiai magyar irodalom kutatásának megteremtésével. Esetleg szakdolgozatok ösztönzése egyetemi hallgatók részére (Komárom) vagy pályázatok kiírására.
8. Kiadványok, esetleg képeslapok készítése.
9. A Fábry-levelezés hozzáférhetőségének a megoldása és publikálása 1948 után is.
10. Dokumentumfilm vagy CD készítése és forgalmazása (Fábryról, életművéről, a Fábry-napokról).

Április 20. kedd. Tavaly még – megszámloltam – 23 gólyapár fészkelte Buzitán, egy itt, éppen szemben az íróasztalommal, az út túloldalán. Az idén eddig öt-hat párt látok. Fecske is alig-alig villan meg a levegőben. Lassan madártalanná üresedik az ég. Csak a seregélyek csapatai változatlanok: sokszázas tömegük jelzi, hogy esély van a túlélésre, sőt, a gyarapodásra is. Az ok persze önmagától adott: a seregély mindenevő, míg a gólya és a fecske ragadozó. Ha nincs elég eleség, ez esetben rovar és hulló, nincs szaporulat sem. A természetben a reprodukció lehetőségét a táplálék megléte biztosítja. Ha például nincs pocok, a róka 1-2-t fial. Ha bő a pockok társadalma, a rókaalom kétszeres. A természetnek ez a kegyetlen, de igazságos demokráciája. Az emberi társadalom ezt a demokráciát ma már nem ismeri, kihullott ösztöneiből. De ez számomra már nem érdekes. Amit leírtam róla, az abból következett, hogy a kert sarkában álló derék hársfában lévő odúba vizszatért a seregélypár, amely itt kelti ki immár öt-hat év óta utódait. Ma is láttam, hogy az egyik madár csőrében vitte a száraz fűszálakat a hársfa odúba, tojásai, majd kikelő fiókái alá... Látván ezt, azon gondolkodtam, hogy mennyi ideig élhet egy seregély?! Merthogy erről fogalmam sincs. Meglátom – ha megélem –, hogy jövőre elfoglalják-e újra a hársfaodút...

Különben ma Encsen voltam, szavalóversenyen – megnyitás, zsűrizés...

Április 21. szerda. Valamivel gyarapítottam a pozsonyi éveket, de nem ment valami jól az írás. Az ilyesmi persze előfordul, s ha így van, akkor jobb, ha az ember nem erőlteti.

Délután az áprilisi vihar dörgését hallgattam, a fel-felvillanó villámokat követően.

*

Aki nem képes a teremtésre, de jogot formál magának a teremtett megítélésére, az nagy alázatot tanúsítson. Mert a két cselekvés nem azonos!

Április 22. csütörtök. Délelőtt Kassa, a papa utáni görgői földekkel kapcsolatos örökségi, közjegyzői tárgyalás és döntés. Itthon pedig fűkaszás – meg is nyomorított rendesen. Fáj a „gyomrom”, jön fel a számba a keserűség. Ez a büntetése felelőtlenségemnek. Tudom – immár sok hónapos a tapasztalat –, hogy nehezebb fizikai munkát nem végezhetek. Hát akkor miért fogok bele mégis?!

Igazából Karl Krolow néhány mondatával kapcsolatos gondolatomat akartam ide írni ma, de erre alkalmatlanná tett a délután. Talán majd holnap vagy azután visszatérek Krolowhoz, ha nem felejttem el.

Április 25. vasárnap. Az elmúlt napok hiánya: folyamatos fájdalmak, és a feltörő epe kínoz. Alkalmatlanná váltam megint a munkára. Mintha valami pusztaság abroncezott volna körül. Nem látom értelmét a cselekvésnek, de még ennél is aggasztóbb, hogy néha a fizikai cselekvésnek is híjával vagyok. Az előbb kíváncsurogtam az éledő lugas alá a délutáni fényre, s arra gondoltam, hogy ha utolér, ami elkerülhetetlen – ilyen napfényes délutánon teljesedjen be – meghalni a fényben!

Még tegnapról egy rövid jó hír: Tözsér Árpival beszéltem: elkészült *A rák évada*. Majdnem napra pontosan egy évvel ezelőtt fejeztem be az írását.

Április 27. kedd. Koncsol Laci hívott, néhány érdekes és egyben figyelemre méltó adatot és adalékot mesélt egy régi búcsi egyházi látogatás jegyzőkönyvéből, s ígérte, hogy a vonatkozó részt elküldi esetleges használatra. Később Tözsér Árpi hívott, küldik *A rák évadát*, meg megegyeztünk az Ünnepi Könyvhét dolgában. Elmegyek az idei rendezvényre, s dedikálom – ha lesz kinek – a kötetet. Délután Kassa, vacsorameghívás. Több mint másfél év után ettem tatárbifszteket piritós kenyérrrel, s finom spanyol vörösbort ittam hozzá. Ami fontos: nem lett semmi következménye. Volt némi politizálás, és megállapodtunk egy jernyei látogatásban (Szinyei M. P. sírja!), meg a miglinci koszorúzás feltételezett idejében. Elfáradtam, ennek ellenére jó volt ez a nap – tartalmas, mondhatnám...

Április 28. szerda. Valami keveset dolgoztam, ám e munka, jellegét tekintve,

inkább fizikai s nem szellemi erőfeszítést kívánt. Vagyis a korábban írottakat másoltam, mert azzal is illik előrehaladni, hogy az év végére lezárhassam *A mintha mindig alkonyat lenne* mindkét részét. Csakhogy a szándék elé olykor a nyomorúság emel belső torlaszokat.

Délután a kertben elültettem az uborkát, alkonyatkor pedig öntöztem, mert egyre szárazabb a talaj felszíne, s az elvetett magok csírái ezt a kiszikkadt, kemény réteget nehezen tudják áttörni.

Újraolvasom Churchill *A második világháború* című munkáját, s amit jó húsz évvel ezelőtt észre se vettem: Churchill még De Gaulle-nál is sovínisztább volt. Őfelsége miniszterelnöke lényegében eléggé kisszerű figura volt, pontosabban: eléggé hiú. De szerencséje volt: először, mert a fél világ a szolgájuk volt (a gyarmatok), másodsor: hogy az oroszok megverték Hitlert. Ha a Führer elszánta volna magát egy invázióra Oroszország megtámadása előtt, az angolok képtelenek lettek volna megállítani az akkori német hadsereget. Mégpedig azért, mert semmivel sem voltak erősebbek és képzetesebb katonák a franciáknál... S nem volt nekik egyetlen olyan tábornokuk, aki például felért volna Zsukov bokájáig, aki a halhin-goli csatától kezdve (1938) Moszkván, Sztálingrádon Kurszkon át Berlin bevételéig egyetlen csatát sem veszített! Igaz, ez több mint húsz millió ember életébe került...Ezzel szemben az angolok első számú hőse, Montgomery Afrikában csak akkor tudott csatát nyerni, amikor az amerikaiak is megtámogatták... Valahogy így, de elég is belőle, mert nem csak kint lesz sötétség, de bennem is bealkonyul...

Május 1. szombat. Az az igazság, hogy abba kéne hagynom ezt az egész kínlódást, bezárni a füzetet, s hagyni, hogy minden menjen a maga útján a feneketlen semmi verem mélyeibe. Pokoli napszakokat élek vagy inkább: kínlódom végig, s néha már oda jutok, hogy a végső megoldást kívánom... Mert: *minden áron élni*, annyit jelent, hogy *sehogy se élni*. Ha a munkára – írásra, gondolkodásra – alkalmatlanná váltam, akkor alkalmatlan vagyok az életre is. Ugyanakkor jobb pillanataimban az értelem következetesen arra ösztökél, hogy ezt az elképesztő állapotot minden részletében rögzíteni kell. De: az ember meddig képes úrrá lenni a fájdalmakon, a görcsök korbácsütésein, s meddig képes az értelem és a tudatvesztés határmezsgyéjén botorkálni, már-már teljesen kiszolgáltatottan?!

*

Állítólag Goethe utolsó mondata a halála előtt ez volt: „Nyissátok ki az ablakot, hogy több legyen a fény!” (világosság)

Marhaság. A halálban a nyugalom szinonimája a s ö t é t s é g!

A több sötétség!

*

Húsz év elegendőnek bizonyult arra, hogy az európai kultúrát az amerikai giccs mindenestől betemesse.

Május 3. hétfő. Megkaptam a Madách Kiadótól *A rák évada* tiszteletpéldányait.

Május 4. kedd. Nagy májusi zápor szakadt ránk – villámlott, mennydörgött a magasság. Most pedig a haragvó erők utáni csendet hallgatom. Írni is próbáltam, de a pozsonyi évek mintha nem akarnának összeállni a papíron. A hatvanas évek ezerféle élménye-émléke követel teret magának, s ebből az „agresszív egészből” nem könnyű a lényegét elválasztani a lényegtelentől. Az előbb már arra gondoltam, hogy a már megírtakat félreteszem, s újra kezdem az egészet. Meg arra is gondoltam, hogy kihagyom ezeket az éveket. Más oldalról pedig az az igazság, hogy a hatvanas évek voltak a legizgalmasabbak s egyben a legszebbek is, *az igaz újrakezdés* semmihez sem hasonlítható évtizedében. Ebből pedig természetszerűen az következik, hogy lényegét valahogy mégiscsak le kellene írnom, hogy Az Egy és az Egésznek ez a záró szakasza valóban **l e z á r j a** az íróvá válás belső és külső küzdelmeit.

Május 5. szerda. Délután – mert kiderült az ég – lementünk sétálni a májusi zöld-arany-özönbe a Kanyapta partjára. A Cserehát alatt elterülő síkság megtelt a kivirágzott repce illatáradatával – óriási sárga mezők hullámszerűen a szél fel-fellobbanó áramlataiban.

Egy ilyen délutáni kintlét ezerirányú gondolatbéli kalandozásra teremt alkalmat. A hétköznapi gondokon túl az egyetemes veszedelmek is ide vetülnek elénk. Még az irodalmiak is, pedig azok elől mostanában igyekszem elmenekülni. Talán holnap vagy holnapután legalább a jelzések erejéig egyet-kettőt ide másolok belőlük, hogy később – ha marad rá időm – valamiképpen összefoglaljam őket. A felnövő generáció írói-költői felelősségéről, nemzet iránti elkötelezettségéről, nemkülönben arról, hogy Vörösmarty, Petőfi, Arany, Jókai, Móricz, Illyés – ahogy a rádióban egy mai ítésk mondta –, „ezeknek a munkái, romantikus szemlélete káros a nemzetre...” Az „új kanonizációt” ma ez a szemlélet alakítja és végzi a globális irodalmi mézárszékekben.

Ha ezek az erők fognak uralkodni a magyar irodalomban, akkor ötvenéves munkám minden erőfeszítése hiábavaló volt.

Mindig abban hittem, hogy a nyelvvel és a nyelvben – az irodalom erejével – képesek lehetünk a nemzet újraegyesítésére. Minden leírt mondatommal ezt igyekeztem előrevinni, segíteni. De mostanra ebbéli hitem megfogyatkozott, s ha amit még ezután leírok, ennek a hitvesztésnek egyféle, lehetséges kritikája lesz. Hogy elpocsékoltuk az utolsó lehetőséget a megmaradásra...

Május 12. szerda. Elfogy lábam alól május, elfolyik, akár a naponta ránk zúduló égi áldás, már ha áldásnak nevezhető egy-egy pusztító zivatar... Veresegyházon voltunk az elmúlt hét végén, hétfőn értünk haza. A két unoka, Dénes és Endre, két csoda! Persze van ebben némi nagyapai elfogultság, de ahogy a kétéves Dénes beszél, nemkülönböztetve Endre különböző terveket sző, az – azok – bizony ebben a korban csodálni való teljesítmények.

Írnom kéne, de egyelőre tele vagyok tétovasággal, elsősorban a pozsonyi éveket illetően. Talán mégis újratekintem az egészet, s ha sikerül beleszorítani a lényegét 10-15 oldalba, akkor talán elmúlik belőlem ez a bizonytalanságérzet, s lezárhatom ezt az évek óta önmagammal folytatott küzdelmet – az emlékezés és a felejtés közötti folyamatos háborút: Az Egy és az Egész viszonyának lehetséges rögzítését. Több mint tízéves munkám van benne, legalább ezeroldalnnyi szöveg. De ha arra gondolok, hogy mi és mennyi az, ami *k i m a r a d t*, hát ez a *hiány* bizony megborzosgat...

A még leíratlan életrészek súlya iszonyú teherrel nehezedik rám, szinte leroskaszta. Mert létezik *egy másik világ is*, amely az eddig elkészült folyamatokban – törvényszerűen – nem kapott, nem kaphatott helyet. Mert az élet és a halál dolgai mindennél sokkal összetettebbek és mélyebbek. Így, természetüknél fogva, más műfajt igényelnek. S ez a „más műfaj” még kimunkálásra vár – nyelv és forma egybefogására vagy összehangolására. Ha jut rá erő és idő...

Május 13. csütörtök. A nyugati ég borulatában egy gólyafészkek úszik. Ezt látom, ha az írást abbahagyom, és a fejemet fölemelem. Azt hiszem, az anyamadár már a tojásokon ül, a párja pedig időnként még egy-egy száraz gallyat hoz csőrében, s azzal erősíti a fészket, hogy a fel-feltörő viharokat kibírja... A természet micsoda ösztönenergiákat hoz működésbe, hogy a faj folytonosságát biztosítani tudja! Ez az első és egyben az igazi feladata minden élőnek ezen a földön. És ez a teremtő ösztön változatlan biztonsággal működik a flórában és a faunában. Az emberi társadalomban azonban ennek a lényegi része erősen hanyatlóban van – unokáink megélelhető jövőjének horizontja nem látható!

Május 19. szerda. Az utóbbi napok jól elfárasztottak. Hasznavehetetlenné nyomorodtam az írást illetően. A májushoz méltatlan zord idő, zuhogó esők minden munkától elvették a kedvemet. Máskor így május fordulóján például már a kert tele volt palántával – most bokáig süllyedek a sárban ugyanott. A pincéből pedig az ajtón át folyik ki a víz, s eláztat mindent. A garázst is alámosta az áradat. Rövidre fogva: ilyen katasztrófaközeli órákban-napokban nemigen lehet visszafelé hallgatózni az időben, s felidézni a harminc-negyven évvel ezelőtti történeteket, eseményeket, és összefoglalni azok lényegét. Persze az is lehet, hogy a többnapos

restancia abból következik, hogy ellustultam. Merthogy így hetvenen túl bármi megtörténhet az emberrel...

Ha nem vigyáz magára, meg is halhat!

Május 24. pünkösdhétfő. Hasznosan töltöttem el a mai napot. Reggel bepermeteztem a fákat és a rózsabokrokat, hogy valami maradjon a termés ígéréteiből meg a rózsák szépségéből. Aztán kapáltam vagy másfél órányit. A kert földje a záporok nyomán betonkeménnyé változott, így a gyomok pusztítása komoly fizikai munkát jelentett. Délután pedig lekaszáltam a fűvet – ez volt a legmegerőltetőbb vállalkozásom Jézus mennybemenetelének az ünnepén... Igaz, este még a tegnapelőtt kiültetett palántákat is meglocsoltam, hogy ne kókadozzanak...

A korai cseresznye pedig pirosodni kezdett.

Május 29. szombat. Stószon emlékeztünk meg Fábry Zoltán halálának negyvenedik évfordulójáról. Halála óta – a Csemadok elnökeként – gondjaim közé tartozott a Fábry-hagyaték megóvása, a Fábry Napok szervezése s a Fábry Díj is. Emlékszem, első alkalommal Tőzsérrel és Cselényivel jártam Stószon. Akkor a Fábry-ház udvarán készítettem – önkioldós Felxaretem segítségével – néhány felvételt. Kovács Győző Fábry-monográfiájába is bekerült ez a közös fotónk, ahogy tudom, egyenest Fábry kívánságára. A látogatás valós apropója pedig Tőzsér *Egy szemlélet ellen* című vitairata volt, amely *A Hétben* jelent meg, s abban az időben óriási visszhangot keltett. Az elképzelés az volt, hogy a vita összefoglalóját Fábrynak kellene elvégeznie... A *Fábry-galaxis* című dolgozatomban erről a látogatásról korábban már megemlékeztem.

Mindez ott a Fábry-ház udvarán merült fel előttem az évforduló kapcsán. Egy rövid emlékbeszédet is mondtam hétköznapi tennivalóinkról – a felemelt emberi fő méltóságáról, a vox humánát – a Fábry-félét – megidézve.

Május 30. vasárnap. Szándékom ellenére ezt a májusi napot nincs erőm összefoglalni. Erős fájdalmaim vannak... Ennyi. Vagy még – ennyi se!

Május 31. hétfő. Kisebb-nagyobb megszakításokkal esik az eső, olykor kemény zivatar veri a bádogtetőt, patakok keletkeznek az udvar különböző részein. A pince tele van vízzel, a kertbe kiültetett palánták megsárgulnak, mert gyökereik „megfulladnak” az áradatban. De még így is szerencséseknek mondhatjuk magunkat, mert a jégeső és az árvíz elkerült bennünket. Mostanáig! Azonban az előrejelzések szerint minden megtörténhet, hiszen pár nappal ezelőtt például Tornán tyúktojásnagyságú jegek szakadtak le az égből, mindent elpusztítva.

Különben egészen elviselhető volt a mai nap.

Június 8. kedd. Az elmúlt héten, csütörtökön (3-án) utaztunk Évusékhöz Veregyháza. Pénteken Budapest – Ünnepi Könyvhét. Riasztóan sok az író és a könyv. Ez utóbbiakat megnézik, de könyvet senki sem vásárol. Egy órányit elücsörögtem a Madách „sátránál”, s összesen két kötetem „fogyott” el. Régi és régebbi ismerősökkel találkoztam, s mondtuk az ilyenkor szokásos közhelyeket.

Az volt a tervünk, hogy vasárnap délután hazautazunk, de Felsőzsolcát és a miskolci lejárót elöntötte a Bódva és a Hernád. Végül tegnap délután Putnoknak kerülve, az egyetlen járható úton Tornaljának, Rozsnyónak kerülve, este hétre keveredtünk haza. Ma egész nap a kertet kellett rendbe tenni, hogy ami az ott lévő növényekből túlélte a hetekig tartó vízőzont, megmaradjon. Még a vizet kellene kiszivattyúzni a pincéből és a kazánházból.

Az előbb még felhívtam Koncsol Lacit, hogy tudja: a legnehezebb órákban velük vagyunk, bár tudom, hogy a rák nem kegyelmez... Régebben írtam le valahol, hogy: nem elmenni – maradni a nagyobb próba.

Június 15. kedd. Megint oda jutottam, hogy az írást – bármilyen írást – feleslegesnek és értelmetlennek találok. A vissza-visszatérő gondolat okáról már többször szoltam, s hogy időnként ez a *feleslegesség-érzet* fölerősödik a napok semleges vagy kedvezőtlen zajlásában, azt egyféle realitásként élem meg ma már. Az értelem és az ösztönök kiismerhetetlen belső egymásnak feszülése és tudatbéli állapota lehet oka az egésznek – feltehetően... De ha nincs így, az se számít semmit.

Ami ennél több és fontosabb: az elmúlt hét végén itt voltak Évusék. Endre és Dénes két csoda! Túl ezen: a cseresznye megrohadt a fán a rengeteg esőtől, a pincében és a kazánházban még mindig felszivárog a talajvíz, az eper pedig folyamatosan érik, vérpiros a színe, de savanyú, mert nem napfény és napmeleg érte.

Még az is e napok része, hogy zajlik a foci-világbajnokság – egyik meccs silányabb a másiknál...

Június 17. csütörtök. Kassa – onkológia. A korábbi kivizsgálások megerősítése. Elvben rendben volnék: minden „eredmény” negatív. De 27-én egy ultrahangos vizsgálat és tüdőrontgen, a biztonság kedvéért.

Más: kitaláltam egy „építményt” – olvasmányaim írópiramisát: nevek, naplók, jegyzetek, idézetek stb.

Június 18. péntek. Néhány fejezet a pozsonyi évekhez. Hosszú idő óta ennyi a gyarapodás. Tovább kéne folytatni s napi rendszerességgel, hogy ennek a súlya mihamarabb megszűnjék. De – gyanítom – igazából azoknak az éveknek a jelentőségét teljességükben nem leszek képes soha összefoglalni. Mert például miként és hova soroljam be az irodalmon túli vagy kívüli emlékeimet?! A szerelmeket, az

asszonyokat-lányokat hová helyezzem el ebbe az emlékezéssorba? Vagy a politika, a társadalom mozgását, változásait? Szóval úgy tűnik fel előttem, hogy minden igyekezetem ellenére sok emlékem, élményem ott marad a Hviezdoslav tér és a Szuvorov utca között...

Június 24. csütörtök. A napok összefoglalása hiányt szenved. Néha azért, mert lusta vagyok, máskor a fáradtság az oka, harmadjára pedig a fölöslegességérzet. De mostanában leginkább a kinti munkák – például ma fejeztem be az idei borsószüretet. Szép, gazdag volt a termés a rengeteg eső ellenére. De az is ide tartozik, hogy hétfőn este sikerült nyakon hibáznom egy tavalyi bakocskát, aminek rendbetétele ugye két napra való munkát ad – főleg a koponya lefőzése, tisztítása és kifehérítése... Tegnap pedig még Kassán két orvosi vizsgálatot abszolváltam – az eredmény negatív, vagyis megnyugtató az általános állapotom.

Valamit dolgoztam is – elsősorban másoltam *Az Egy és az Egész* pozsonyi szakaszának eddig elkészült részeit.

Fontos megjegyezni való: itt az ablakommal szemben lévő fészekben kikeltek az idei gólyák... Tavalyi búcsúrepülésükre emlékezve írhatom ide ma, hogy akkori kétségeim feleslegesnek bizonyultak: megéltem visszatértüket, s látom, hogyan nevelik-táplálják a kiköltött új nemzedéket.

Herczeg István linómetszete